

ASPEKTER PÅ BEGREPPET

additionalitet

Inledning

Många energikunder vill visa att deras energi-användning är ”bra”, exempelvis genom att den medför särskilt små utsläpp av växthus-gaser. Energileverantörer erbjuder som ett svar på denna efterfrågan energiprodukter med särskilt små utsläpp. Ofta görs detta genom det som brukar kallas allokering. Det innebär att man ur den totala energiproduktionsmixen skiljer ut den del som exempelvis baseras på förnybar energi och erbjuder den, ofta med en viss merkostnad, till de kunder som vill ha en sådan ”miljöprodukt”. Övriga kunder som inte efterfrågar miljöprodukten får då dela på den kvarvarande energin med de egenskaper som den har då de förnybara delarna redovisningsmässigt tagits bort. Den energiproduktionsmix som då återstår benämns ofta residualmix.

Miljöprodukter som erbjuds genom allo-kering medför i normalfallet ingen minskning av de totala utsläppen, utan endast att olika kunder redovisningsmässigt tillskrivs olika delar av de totala utsläppen. Det är endast då efterfrågan på miljöprodukterna överstiger det som spontant kan erbjudas som kundernas agerande påverkar de totala utsläppen genom att producenten måste förändra produktionsmixen för att tillhandahålla de mängder som efterfrågas. Det är i dags-

läget inte normalfallet. Att en kund köper en miljöprodukt leder alltså inte till minskade utsläpp och därmed ifrågasätts ibland nyttan med sådana erbjudanden.

Somen reaktion på invändningarna mot miljö-produkter baserade på allokering har det uppstått en efterfrågan på miljöprodukter som innebär additionalitet. Med det menar man att kundens val att köpa en viss miljö-produkt verkligen förbättrar den totala ener-giproduktionen, exempelvis minskar de totala utsläppen av växthusgaser.

Definition

Definitionen av additionalitet är i detta sam-manhang att det tillkommer någon nytta utöver det som annars skulle uppstått ”spontant”. Det kan exempelvis vara ytterligare förnybar energi, men också andra (miljö-) nyttor som inte självklart måste vara direkt kopplade till energibärandens egenskaper. Begreppen ”additionalitet” och ”additio-nell” används oftast utan någon distinkt definition. Snarare verkar man oftast utgå från att det är ett känt begrepp med en all-mänt accepterad innebörd. Här lyfter vi ändå fram några exempel på definitioner:

”

Många energi-kunder **vill visa att deras energi-användning är ”bra”**, exempelvis genom att den medför särskilt små utsläpp av växthus-gaser”

När **Naturvårdsverket** presenterar de svenska klimatmålen och det klimatpolitiska ramverket skriver man bland annat:

... ”upptag av koldioxid i skog och mark till följd av ytterligare åtgärder (som är additionella, alltså utöver de åtgärder som redan genomförs)”¹

Swedish Green Building Council (SGBC) använder följande definition på additionell åtgärd:

*En klimatåtgärd är additionell om utsläppsreduktionen inte skulle skett om det inte fanns en specifik klimatfinansiering.*²

Zeromission, som jobbar med klimatkompensering, använder ur sitt perspektiv följande definition på additionalitet:

*En utsläppsminskning är additionell om den inte hade skett utan en efterfråga av utsläppskrediter.*³

Ett exempel på en energiprodukt med additionalitet

Hur kan då en energiprodukt med additionalitet se ut? Vi lyfter här fram en produkt med koppling till uppvärmning av byggnader (som ju är det område som vårt arbete tar sin utgångspunkt i). E.ON Värme erbjuder en fjärrvärmeprodukt som innehåller additionalitet. För kunder som använder fjärrvärme så erbjuder man en kompletterande premiumprodukt. Enkelt uttryckt så beräknar man först den totala fjärrvärmeproduktionens CO₂-utsläpp. Därefter fastställer man den aktuella kundens andel av total fjärrvärme och ansätter att kunden därmed bär sin andel av dessa utsläpp. Därefter gör man additionella bränslebyten från fossilt till förnybart i sådan utsträckning att CO₂-utsläppen som förknippas med den aktuella kunden helt neutraliseras. Denna premiumprodukt prissätts utifrån bedömd betalningsvilja.

Diskussion om olika aspekter av additionalitet

Den additionalitetsprodukt som beskrivs ovan bidrar till att minska växthusgasutsläppen utöver det som skulle ske utan effekterna som den produkten medför. Det finns också en utbredd uppfattning om att additionalitet är viktig och att den alltid är ett krav för att åstadkomma verkliga förbättringar. Ibland är verkligen additionalitet önskvärd och värdefull, men långt ifrån alltid.

Här tar vi upp ett antal perspektiv på additionalitet för att sätta den i sitt sammanhang, och ibland ifrågasätta nyttan med den.

Den spontana utvecklingen är ofta tillräcklig

Det pågår löpande en omställning av uppvärmningssektorn mot minskad användning av fossila bränslen och minskade växthusgasutsläpp. Det sker som en följd av olika drivkrafter, exempelvis styrmedel, energileverantörernas egna mål och kundernas krav. Den energi som åtgår för uppvärmning blir alltså miljömässigt allt bättre, helt utan att additionalitetsprodukter tas i anspråk. Konkurrensen på värmemarknaden talar för att den utveckling som sker har hög kostnadseffektivitet. Är energiprodukten för dålig ur miljöperspektiv så konkurreras den sannolikt ut och om den, exempelvis av miljöskäl, är orimligt dyr så blir den inte attraktiv och får inget genomslag på marknaden.

På uppvärmningsmarknaden konkurrerar olika energibärare och tekniker med varandra. Då kan det mycket väl hända att en viss energibärare spontant har bättre miljöegenskaper än en annan energibärare trots att den senare köps med additionella förbättringar. Att ensidigt efterfråga additionalitet blir då kontraproduktivt. Det viktiga är energibärarens egenskaper, inte om de erhållits genom att additionella produkter utnyttjats.

Kostnadseffektivitet är viktig

Eftersom samhällets resurser är begränsade är, som alltid, kostnadseffektivitet viktig. Det gäller alltså att få stor miljönytta till rimliga kostnader. En additionell åtgärd är inte ”finare” ju dyrare den är och i vissa fall kan en produkt utan additionalitet vara bättre än en som innehåller additionalitet.

1) <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimat-lag-och-klimatpolitiska-ramverk/>

2) Swedish Green Building Council, NollCO₂ Nettonoll klimatpåverkan Ny Byggnad remiss version 1.0

3) <https://zeromission.se/vad-innebar-egentligen-additionalitet/>

additionalitet:

... att det tillkommer någon nytta utöver det som annars skulle uppstått "spontant". Det kan exempelvis vara ytterligare förnybar energi, men också andra (miljö-)nyttor som inte självklart måste vara direkt kopplade till energibärarens egenskaper.

En aspekt av kostnadseffektiviteten är också om de åtgärder som en viss aktör "har till förfogande" är de mest kostnads-effektiva för att åstadkomma önskad utveckling. Ett exempel på detta är "plast-frågan". När det gäller plast i avfall är det viktigt att se till att genomföra åtgärderna för att minska växthusgasutsläppen där de gör störst nytta. För den som återvinner energi genom förbränning av avfall så är central utsortering av plast och på sikt CCS exempel på metoder som kan minska växthusgasutsläpp och som man har direkt rådighet över. "Avfallsförbrännarens" åtgärder kan dock vara förhållandevis dyra. Det kan finnas mer kostnadseffektiva åtgärder högre upp i avfallskedjan. Det kan då handla om plastförpackningar som är lätta att återanvända/materialåtervinna, förbättrad källsortering, förnybar plast, med mera.

Verifierbarhet är viktig men svårt

Ett dilemma med additionalitet är ofta att på ett trovärdigt och objektivt sätt verifiera hur utvecklingen hade blivit utan den aktuella "mekanismen". Det behövs alltså ett trovärdigt "referensfall". När additionalitetsmekanismen har fått genomslag på den verkliga produktionen så kommer ju referensfallets egenskaper inte kunna fastställas genom att följa upp verklig produktionsstatistik, utan måste baseras på beräkningar eller uppskattningar. Om referensfallet inte upplevs vara korrekt och entydigt så finns risken att additionalitet förknippas med "green washing".

Referensfallet bör innehålla de förväntade omställningskonsekvenser och utsläppsminskningar som ekonomi, ibland via skatter och andra styrmedel, samt regelverk driver fram. Den utvecklingen bör ju inte ses som additionell eftersom den kan förväntas ske oberoende av marknadens additionalitetsprodukter.

På detta tema refererar Zeromission⁴ till en studie publicerad av Öko-institutet, 2016, som granskade FN:s ramverk för han-

del med utsläppskrediter, Clean Development Mechanism (CDM). Där framkom det att 85 % av alla studerade klimatkompensationsprojekt inom CDM hade låg sannolikhet att vara additionella. Detta beror framförallt på att många tillåtna projekttyper inom CDM, som exempelvis vatten- och vindkraft, inte längre är additionella av anledningarna som beskrivits ovan.

Som vi redan nämnt så är det dessutom helt enkelt svårt att på ett objektivt sätt ta fram en referensutveckling. Då uttalar man ju sig om framtiden, med de genuina osäkerheter som alltid följer med det.

Additionalitetsprodukten kan ha begränsad livslängd

Det exempel på en additionalitetsprodukt som kortfattat redovisats ovan ("E.ON Värmeprodukten") tydliggör en begränsning som sådana erbjudanden ofta har – de har en borte gräns. När fjärrvärmeproduktionen i Malmö år 2025 blivit fossilfri (vilket är E.ON Värme's mål) finns inte fler bränslebyten att göra. Detta erbjudande bör alltså ses som en "omställningsprodukt". (De enda källor till växthusgasutsläpp som då återstår är restavfall av fossilt ursprung, exempelvis plast, som används vid energiåtervinning från avfall.) Additionalitetsprodukten kan alltså på sikt förlora sin mening som en följd av den spontana utvecklingen.

Detta behöver inte ses som en brist med additionella produkter. Deras värde kan istället främst vara att påskynda en utveckling mot hållbarhet och fossilfrihet som vi alla är med på och som förhoppningsvis ändå är på väg. Additionalitetsprodukter erbjuder alltså i första hand en möjlighet för kunderna att påskynda omställningen av energisystemet snarare än att varaktigt betala för additionella produkter, och därmed i och för sig själv "går fri", men att dessa inte ger någon påtaglig effekt på övriga systemet.

4) <https://zeromission.se/vad-innebar-egentligen-additionalitet/>

Additionalitet inom andra områden än huvudområdet kan kopplas till produkten

Additionaliteten i en miljöprodukt kan också finnas inom andra områden än inom produktens huvudområde. Ett exempel på detta är Bra Miljöval el som ofta ses som produkt inom området "klimat". I regelverket för Bra Miljöval el finns kriterier för olika typer av elproduktionsanläggningar som syftar till att begränsa miljöpåverkan vid produktionen. Elkonsumenter som avtalar om Bra Miljöval el avsätter även medel i fonder som används för miljöförbättrande åtgärder. Dessa fonder fokuserar på förnybar kraftproduktion, energieffektivisering och biologisk mångfald. Om en elkonsument avtalar om el från vattenkraft som är märkt med Bra Miljöval kan additionaliteten ligga i att man bygger en laxtrappa som finansieras med medel från fonderna. I detta fall ligger additionaliteten inom området biodiversitet snarare än inom klimatområdet. Sett till förnybarhet och klimatpåverkan är Bra Miljöval el mer eller mindre en allokeringsprodukt, det vill säga, ur klimatsynpunkt är Bra Miljöval el nästan identiskt med "vanlig" ursprungsmärkt förnybar el som helt saknar additionalitet. Additionaliteten uppstår här alltså främst inom andra områden. Avsättningen till fonderna är förhållandevis begränsade (mindre än ett öre per kWh) och kostnadseffektiviteten i additiona-

liteten är samtidigt svår att bedöma eftersom den påverkas mycket av hur man värderar den effekt man skapar inom olika områden.

Additionalitet kan driva på utvecklingen men är ingen garanti för verklig nytta

I denna skrift har vi lyft fram olika perspektiv på additionalitet. I princip är additionalitet positivt för att driva på utvecklingen, exempelvis för minskade växthusgasutsläpp. Det är dock viktigt att vara medveten om problemen – att poängtera additionalitet är inte alltid det bästa sättet att åstadkomma den önskade omställningen. Vi deltar gärna även fortsättningsvis i diskussionen om värdet av additionalitetsprodukter och deras tillämpning på uppvärmningsmarknaden.

Avslutningsvis kan man sammanfatta diskussionen om additionalitet med Erik Dotzauers påstående: **Åtgärder behöver inte vara bra bara för att de är additionella, och bra åtgärder behöver inte nödvändigtvis vara uttalat additionella.**

Det är gott nog att genomföra åtgärder som bidrar till omställningen av energisystemet även om varje enskild åtgärd i sig inte är uttalat additionell.

”

Åtgärder behöver inte vara bra bara för att de är additionella, och bra åtgärder behöver inte nödvändigtvis vara uttalat additionella”

ERIK DOTZAUER

Arbetet med en **färdplan för fossilfri uppvärmning** pågick under 2018 och lämnades in till regeringen den 20 mars 2019. Färdplan för fossilfri uppvärmning togs fram genom ett samarbete mellan ett femtiotal aktörer på värmemarknaden. Arbetet resulterade i en gemensam färdplan med gemensamma och branschspecifika åtaganden för att nå en fossilfri uppvärmningssektor. Drygt 100 aktörer har ställt sig bakom dokumentet.

Nu har ett 30-tal organisationer valt att gemensamt arbeta vidare med färdplanens genomförande för att nå de uppsatta målen. Målet med det fortsatta arbetet är att skapa en plattform för erfarenhetsutbyte,

inspiration och samordning av det redan pågående arbetet. Profu samordnar det fortsatta arbetet under 2019 - 2020. Ett exempel på de aktiviteter som pågår är de fem fördjupningsgrupper som skapats, varav en av dessa tar upp additionalitet.

Denna diskussions-PM har tagits fram av Profu inom ramen för denna fördjupningsgrupp i samarbete med representanter för Akademiska Hus, Göteborg Energi, Stockholm Exergi, E.ON Värme, Karlstad Energi och Energiföretagen Sverige.

